

‘Nepristran’ pogled u povijest(i) lingvistike

(E. F. K. Koerner: *Jezikoslovna historiografija*, Tusculanae editiones, Zagreb, 2007.)

Znanstveni rad E. F. Konrada Koenera poznat je u hrvatskim jezikoslovnim krugovima, unatoč tomu što nijedno njegovo djelo nije dosad prevedeno na hrvatski jezik. No razina afirmiranosti njegove jezikoslovne misli kod nas ipak nije u skladu s njegovim svjetski priznatim jezikoslovnim zaslugama. U knjizi *Jezikoslovna historiografija* Zvonko Pandžić (priređivač) i Sanja Vulić (urednica) donose odabrane radove iz kvantitativno i kvalitativno neizmjereno bogate bibliografije toga, s pravom možemo reći, «slavnog» autora – negdašnjeg profesora na Sveučilištu u Ottawi, danas vodećeg imena u *Zentrum für allgemeine Sprachwissenschaft, Typologie und Universalienforschung* u Berlinu, osnivača i urednika (već 34 godine) časopisa *Historiographia linguistica*, biblioteke *Amsterdam Studies in the Theory and History of Linguistic Sciences* s oko 400 objavljenih svezaka itd.

Odabrani radovi E. F. K. Koenera u toj knjizi logična su i reprezentativna cjelina: prvi dio obuhvaća prikaz razvoja europskoga jezikoslovlja 19. i početka 20. stoljeća u kojem se najutje-

čajnije jezikoslovne misli otkrivaju često iz novoga kuta (Schlegel, Grimm, Paul, mladogramatičari i, dakako, Saussure). Drugi dio prikazuje razvoj američke lingvistike u 20. stoljeću, osobito s obzirom na pitanje njezine recepcije i interpretacije Saussurea.

Nikako slučajno, knjigu otvara uvodna rasprava (gotovo programatskoga karaktera), koja zaslužuje da je podrobnije predstavimo. U njoj se, kao metodološki iznimno važna, izdvaja distinkcija *povijest jezikoslovlja – jezikoslovna historiografija*. *Jezikoslovna historiografija* “sastoji se od metodološki osviještenoga istraživanja i prikazivanja ranijih događaja u evoluciji discipline koju nazivamo ‘jezikoslovljem’ ili ‘znanošću o jeziku’”, a rezultat takva proučavanja jezika je “povijest jezikoslovlja”. Drugim riječima, “povijest jezikoslovlja je produkt, a ne sam rad koji do njega dovodi”. Ističe se da je historiografija jezikoslovlja metodološki i epistemološki osviješten rad na pisanju povijesti, kao i historiografija svake druge znanosti. Zacrtane su četiri razine na kojima valja zasnovati historiografska istraživanja: primarna razina istraživanja (priređivanje i objavljivanje tekstova – korpusa); općeteorijska i metodološka razina istraživanja; istraživanje pojedinih jezikoslovnih smjerova, pokreta, razvoja lingvističkih ideja; istraživanje rada pojedinih jezikoslovaca (osobito, dakako, onih koji su utjecali na oblikovanje nekoga razdoblja u povijesti jezi-

koslovlja).

Iznimno je zanimljiva i poticajna autorova tipologizacija jezikoslovnih povijesti.

Prvi je tip *kompilatorska* historio-grafija, čiji su produkt “povijesti koje evoluciju znanstvenoga područja doživljavaju kao pravocrtan proces, gdje dostignuća novijega datuma predstavljaju nadogradnju na temeljima dotadašnjih radova”, a kao primjer za takvu vrstu jezikoslovne povijesti navodi Benfeyevu opširnu *Geschichte der Sprachwissenschaft und orientalischen Philologie* (1869), Raumerovu *Geschichte der germanischen Philologie* (1870), Pedersenovu *Linguistic Science in the Nineteenth Century* iz 1924. godine. Za opsežan i nedovršen pothvat Wilhelma Streitberga iz 1916.–1936. (*Geschichte der indogermanischen Sprachwissenschaft seit ihrer Begründung durch Franz Bopp*) autor kaže da je to “više zbirka sabranih dostignuća raznih grana indoeuropske filologije do toga vremena, nego prava povijest jezikoslovlja”. U skupinu upravo takvih povijesti jezikoslovlja koje (samo) sabiru i popisuju dotadašnja postignuća u jezikoslovlju ubraja i radove Malmberga (1964.), Milke Ivić (1965.), Leroya (1963.) itd., s time da je u tim povijestima u žarištu zanimanja razdoblje povijesti jezikoslovlja nakon 1916. godine, koje je uslijedilo nakon uspjeha Saussureova *Coursa*. Povijesti koje su potpisali Malmberg, Ivić,

Leroy i drugi karakterizira kao studije “suženih pogleda iz šezdesetih godina prošloga stoljeća”, koje “ističu pojedine postsaussureovske trendove kao najznačajnija postignuća te znanstvene discipline do tada, neovisno o tom jesu li kopenhaskoga, praškoga ili blumfildovskoga tipa. Kao i Benfey, Raumer, Pedersen, Streitberg i drugi iz ranijega razdoblja razvoja lingvističke, njihova nastojanja usmjerena su na opširno prikazivanje istraživačkoga okvira u kojem su sami odgojeni i, u skladu s tim, na pokušaj očuvanja snage i utjecaja strukturalističkoga načina razmišljanja”.

Drugi tip povijesti jezikoslovlja autor naziva *slavljeničkim* ili *propagandističkim jezikoslovnim povijestima*. Takva je povijest Delbrückov *Einleitung in das Sprachstudium: Ein Beitrag zur Methodik der vergleichenden Sprachforschung* iz 1880. i Paulov *Prinzipien der Sprachgeschichte* iz iste godine, a Koerner ih naziva glasnogovornicima “novoga naraštaja znanstvenika, koji nestrpljivo žele pokazati da su njihova dostignuća značajno nadišla dotadašnje spoznaje u tom znanstvenom području i da su njihove teorije s pravom zamijenile one koje je zastupao prethodni naraštaj jezikoslovaca”. Poglavlja posvećena povijesti jezikoslovlja u Bloomfieldovu *Languageu* iz 1933. ili u *Foundations of Language* Louisa Herberta Graya iz 1939. Koerner optužuje da su “pokušaj prekranja razvo-

ja te znanosti i dokumentiranja superiornosti strukturalističkoga pristupa u odnosu na sve druge do tada ponuđene teorije ili metode”. Kao “najbolji suvremeni primjer toga *pro domo*, stranačkoga tipa historiografije” ističe knjigu Fredericka Newmeyera iz 1980. (*Linguistic Theory in America*) koja “bira i reinterpreтира ranija lingvistička istraživanja u nastojanju dokazivanja svoga stava prema kojemu je lingvistika postala znanost tek 1955. ili 1957. godine, te da je do Chomskoga sav dotadašnji rad bio potpuno neadekvatan, s iznimkom nekoliko manje važnih zaključaka koji nagovještavaju ‘revoluciju’ u tom području.” Takav tip povijesti jezikoslovlja vrlo brzo zastarijeva i gubi na aktualnosti.

Treći je tip *nepristrana jezikoslovna povijest*, koja je uvijek holistička, i koja je jasno prožeta idejom da “smo svi mi, znajući to ili ne, izgrađeni na otkrićima prošlih naraštaja jezikoslovaca i da tim znanstvenicima dugujemo puno više nego što smo svjesni.” Najbolji je primjer takve povijesti, prema autorovu mišljenju, Arensova *Sprachwissenschaft* iz 1955., u kojoj se ocrtava razvoj zapadnoeuropske jezikoslovne misli od antike do suvremenih jezikoslovnih radova.

Koernerovi jezikoslovnohistoriografski radovi, prezentirani ovom knjigom konačno i na hrvatskome jeziku, doista mogu biti od velike koristi i jezikoslovcima i studentima, jer osim što su izvor dragocjenih podataka, oni

otkrivaju metode za nepristranu (koliko je to moguće) (pr)ocjenu dosadašnjih jezikoslovnih dostignuća.

Kristina Štrkalj Despot